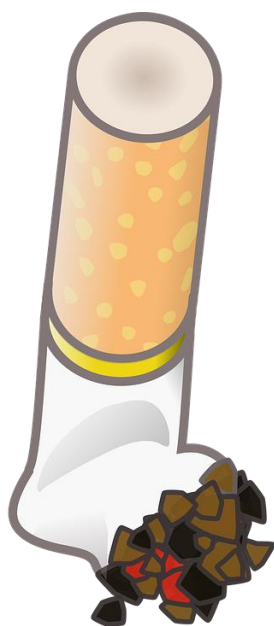

Tillsynsprojekt

Kontrollköp av

tobaksvaror

Miljö- och byggnadskontoret
Västerviks kommun

Anna Heidesjö
2018-11-13

Sammanfattning

Miljö- och byggnadskontoret har under oktober månad genomfört kontrollköp av tobak på 18 försäljningsställen i kommunen.

Syftet med projektet har varit att genomföra kontrollköp för att kontrollera hur ålderskontrollen genomförs på försäljningsställen. Kontrollköpet ger underlag för en dialog mellan kommunen och den som lämnar ut tobaksvaror om skyldigheten att förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 år.

Totalt genomfördes 18 kontrollköp i kommunen. På 15 av försäljningsställena frågade personalen efter legitimation och nekade köp när det inte kunde visas upp. På tre försäljningsställen såldes cigaretter utan att personalen frågade efter legitimation.

Att 15 av 18 av de kontrollerade försäljningsställena nekade köp tyder på att kraven på ålderskontroll följs till stor del. Det här projektet ger dock ingen helhetsbild, men är ändå en indikation på hur lagstiftningen följs. Att 3 av 18 försäljningsställen sålde cigaretter utan att fråga efter legitimation visar på att rutiner måste förbättras och att kontrollköp är en bra tillsynsmetod som ger underlag till att föra en dialog med näringsidkaren.

Kommunen kan inte använda resultatet som underlag till en sanktion som exempelvis förbud mot försäljning av tobak. Däremot har miljö- och byggnadskontoret uppmanat de företag som sålde cigaretter i samband med kontrollköpen att förbättra och följa rutinerna angående ålderskontroll för att säkerställa att alla inom företaget inte säljer tobak till någon utan att först förvissa sig om att personen fyllt 18 år.

Även de som nekade köp har blivit påmind om reglerna och av vikten att alltid förvissa sig om att personen man säljer till har fyllt 18 år.

Inledning

Att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens viktigaste syften. 9 av 10 vuxna som röker varje dag började före 18 års ålder. Åldersgränsen begränsar tillgängligheten för ungdomar och förhindrar tidig tobaksdebut.

Kontrollköp är en metod som kommunen får använda i sin tillsyn för att kontrollera att den som lämnar ut folköl, tobak eller läkemedel i detaljhandeln i samband med försäljning förvissas sig om att den som köper varan har fyllt 18 år. Kommunen anlitar en person över 18 år, med ett ungdomligt utseende, som testar om det går att handla dessa varor utan att visa legitimation.

Ett kontrollköp får inte användas av kommunen som underlag för någon administrativ åtgärd mot näringsidkaren. Det betyder att kommunen till exempel

inte får meddela näringsidkaren försäljningsförbud på grund av vad som kommit fram vid kontrollköpet.

Syfte

Syftet med projektet har varit att genomföra kontrollköp för att kontrollera hur ålderskontrollen genomförs på försäljningsställen. Kontrollköpet ger underlag för en dialog mellan kommunen och den som lämnar ut tobaksvaror om skyldigheten att förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 år.

Metod och avgränsning

Projektet avgränsades till att gälla kontrollköp av cigaretter på utvalda försäljningsställen i kommunen. Kontrollköpen genomfördes under oktober månad på försäljningsställen i Ankarsrum, Hjorted, Överum, Gamleby, och Västervik. Urvalet valdes med tanke på närhet till skolor samt tidigare klagomål.

Vid kontrollköpstillfällena deltog en inspektör från miljö- och byggnadskontoret samt kontrollköparen. Kontrollköparen fick instruktioner om att försöka köpa cigaretter. Om personen i kassan frågade efter legitimation skulle kontrollköparen uppge att hon inte hade den med sig. Inspektören väntade utanför försäljningsstället medan kontrollköpet genomfördes.

Efteråt gick inspektören och kontrollköparen in tillsammans och informerade om att ett kontrollköp genomförts samt hade en dialog om resultatet.

Vid dialogen med näringsidkaren diskuterades nedanstående:

- varför det finns en åldersgräns för köp av folköl och tobaksvaror
- svårigheter med att bedöma om en kund fyllt 18 år
- försäljningsställets rutiner för ålderskontroll
- personligt straffansvar vid försäljning till en person som inte fyllt 18 år
- näringsidkarens ansvar att informera personal om försäljningsregler
- försäljningsställets egenkontrollprogram.

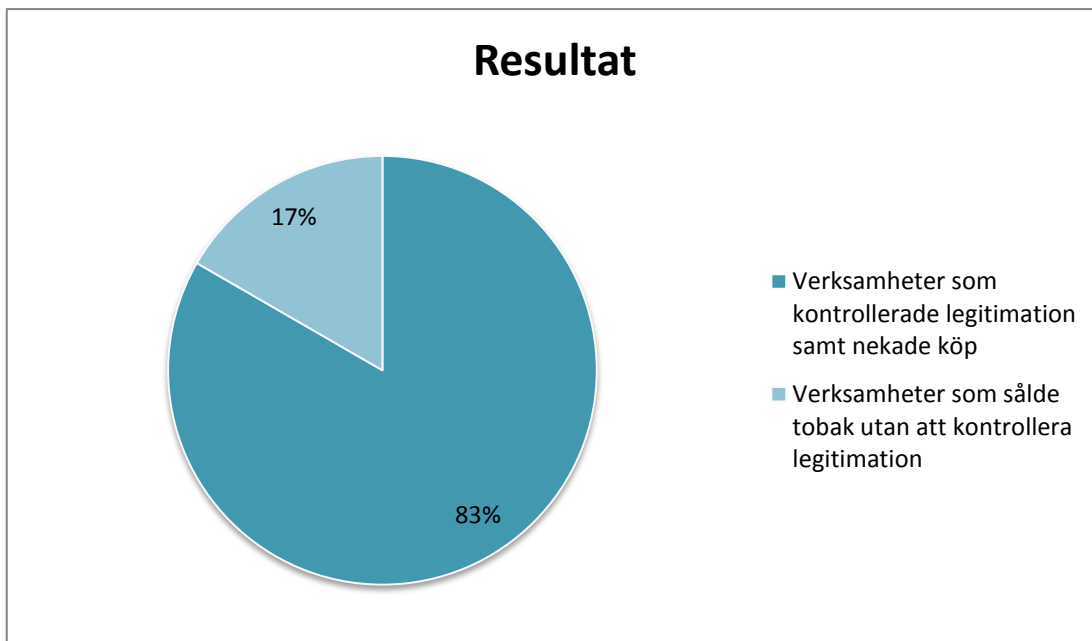
I samband med dialogen delades Folkhälsomyndighetens broschyr "Kontrollköp av folköl och tobak" ut.

Ett protokoll fylldes i av kontrollköpare och inspektör i samband med kontrollköpet. En rapport där resultatet av kontrollköpen framgick skickades sedan ut till respektive näringsidkare.

Resultat

Totalt genomfördes 18 kontrollköp i kommunen. Vilka försäljningsställen som ingick i projektet framgår av bilaga 1.

Av de 18 försäljningsställena där kontrollköp genomfördes var det 15 stycken som frågade efter legitimation samt nekade köp. Tre försäljningsställen sålde cigaretter utan att fråga efter legitimation (figur 1).

Figur 1 Resultat av genomförda kontrollköp

Diskussion och slutsats

Miljö- och byggnadskontoret genomför regelbundet tillsyn på försäljningsställen för tobak för att kontrollera att tobakslagstiftningens regler efterföljs. Vid inspektionerna kontrolleras bl.a. företagets egenkontroll där rutiner för ålderskontroll ska framgå. Kontrollköp är en bra tillsynsmetod för att kontrollera om dessa rutiner följs i praktiken och att köp nekas om försäljaren inte kan förvissa sig om att personen fyllt 18 år.

Att de allra flesta (83 %) av de kontrollerade försäljningsställena nekade köp tyder på att kraven på ålderskontroll följs till stor del. Det här projektet ger dock ingen helhetsbild, men är ändå en indikation på hur lagstiftningen följs. Att det ändå var tre försäljningsställen som sålde cigaretter utan att personalen frågade efter legitimation visar på att rutiner måste förbättras och att tillsyn i form av kontrollköp är en bra tillsynsmetod för att föra en dialog med näringsidkaren.

Kommunen kan inte, som tidigare nämnts, använda resultatet som underlag till en sanktion som till exempel förbud mot försäljning av tobak. Däremot har miljö- och byggnadskontoret uppmanat de företag som sålde cigaretter i samband med kontrollköpen att förbättra och följa rutinerna angående ålderskontroll för att säkerställa att alla inom företaget inte säljer tobak till någon utan att först förvissa sig om att personen fyllt 18 år.

Även de som nekade köp har blivit påmind om reglerna och av vikten att alltid förvissa sig om att personen man säljer till har fyllt 18 år.

Försäljningsställen som ingick i projektet

	Försäljningsställe	Ort
1	35:ans Kiosk & Grill	Överum
2	Blombergs Kiosk & Minilivs	Överum
3	Citybutiken	Västervik
4	Coop Nära	Ankarsrum
5	Handlarn	Hjorted
6	Hemköp	Västervik
7	Hemmakväll	Västervik
8	Ica Supermarket	Gamleby
9	Idrottskiosk & Grill	Västervik
10	Lidl	Västervik
11	Netto Vapengränd	Västervik
12	Palladiumkiosken	Västervik
13	Perukiosken	Västervik
14	Preem	Gamleby
15	Pressbyrå	Gamleby
16	Shell/7eleven	Västervik
17	Tre-T-Butiken	Västervik
18	Willys	Västervik

